

dig blijven. Misschien, dat in het volgende iets ligt, dat tot verklaring dienen kan. Onze tijd heeft zijn bekostig gekregen van het eindeloos analyseeren. Men vraagt naar eenheid, naar synthese. Daarom kan ook het dualisme, het hinken op twee gedachten, niet bevredigen. En de Protestant moet het telkens weer uitspreken, dat in tegenstelling met het Lutheranisme, het Methodisme, het Anabaptisme, juist het Calvinisme een eenheid, een systeem heeft, dat alles omvat. Het heeft niet alleen zijn beteekenis voor kerk en theologie, maar ook en niet minder voor staat en maatschappij, voor wetenschap en kunst.

Daarbij komt en dat moet zeker ook worden genoemd, dat in den laatsten tijd door enkele mannen van beteekenis de aandacht gevestigd is op de groote beteekenis van het Calvinisme. Wij zijn hier op 't gebied van de systematische wetenschappen en op dat terrein is zeker Duitschland het land, dat leiding geeft. Welnu Duitschland is Lutherisch. En het hangt daarmee samen, dat tientallen van jaren over de beteekenis van het Lutheranisme veel meer is gehandeld dan over die van het Calvinisme. Doch — Troeltsch is gekomen. En Troeltsch is de Duitscher geworden, die op zijn wijze en naar zijn beginselen, maar dan toch de beteekenis van het Calvinisme heeft gezien en er over heeft geschreven.

En in de derde plaats — het is alsof er een wonder Gods is geschied. In Holland, Schotland, Amerika, Zuid-Afrika was het Calvinisme nooit uitgestorven. Maar waar vond men overigens iets van Calvinisme? En nu, wat is geschied? In Hongarije heeft Sebestyén de banier van het Calvinisme omhoog. In het Roomsche Weenen treedt Bohatéc naar voren. In de vrijwel moderne Protestantische theologische faculteit te Parijs wordt de stem van Lecerf gehoord. In Duitschland zoekt de Reformierte Bund steeds meer aansluiting bij het Gereformeerde Holland. In Engeland werkt de Sovereign Grace Union. Men kan zijn oogen bijna niet gelooven. En het is te hopen, dat de dood gerecenseerde Calvinistenbond er toch nog in slagen zal om aan al dit Gereformeerde leven een vereenigingspunt te bieden.

Wanneer zoo het Calvinisme een strooming van beteekenis wordt, dan komt in breede kringen de vraag op, wat is dit Calvinisme, wat wil het, waaraan ontleent het zijn kracht, zijn waardij? Dr Meeter, dien we hier in Nederland nog niet hebben vergeten,

heeft het ondernomen om in een wereldtaal, een taal dus die het geschrift voor alle ontwikkelde toegankelijk maakt, op heldere wijze de zoo juist gestelde vragen te beantwoorden. Men zal nu terstond verstaan, dat de verschijning van dit geschrift met zeer groote blijdschap is te begroeten. Temeer, omdat Dr Meeter zijn taak op voortreffelijke wijze volbracht.

Ten bewijze van deze laatste uitspraak ga ik nu in het kort den inhoud van Meeter's boek mededeelen. De schrijver heeft ons dat gemakkelijk gemaakt door aan zijn studie een breede inhoudsopgave te laten voorafgaan. Het werk telt drie hoofdstukken. Het eerste heeft tot titel: De Calvinistische wereld- en levensbeschouwing. Calvin was niet de grondlegger van het Calvinisme. Het was er lang vóór den hervormer van Genève, maar hij is de man geweest, die er de klaarste uiteenzetting van heeft gegeven. Het Calvinisme is overal, waar het Heilig, heilig is de Heere van Jes. 6 wordt beloden. Maar waar is, dat het zich uit Genève over een groot deel van Europa en Amerika heeft verspreid. In verband daarmee pleit Dr Meeter voor den naam Calvinisme. Ik ben het daarmee eigenlijk niet eens, gelijk ik niet lang geleden elders heb pogen aileen te zetten. Maar ik moet toegeven, dat van Gereformeerd althans in onze taal geen zelfstandig naamwoord is te vormen, dat als het woord Calvinisme kan worden gebruikt. Meeter komt op de bekende reden, dat met Calvinisme niet slechts een kerkelijk-theologisch, maar een alles omvattend stelsel wordt aangeduid. Wat m.i. door het woord Gereformeerd, dat de Lutherischen nooit hebben willen gebruiken, even goed geschiedt.

Maar spreken we niet langer over deze kleinigheid.

Het tweede hoofdstuk van ons boek is verreweg het belangrijkste. Want hier wordt gezocht naar het Grondbeginsel (gelijk de titel luidt) van het Calvinisme. De schrijver merkt op, dat niet allen het zelfde genoemd hebben als beginsel van het Calvinisme. Hij gaat na hoe het komt, dat de vraag op verschillende wijzen wordt beantwoord en vraagt dan, of inderdaad van een grondbeginsel kan worden gesproken en op welke wijze het kan worden gevonden. Dan komt hij tot een antwoord en zet uiteen, dat noch de eere Gods, noch de absolute causaliteit van God, maar de absolute soevereiniteit Gods op natuurlijk en

zedelijk terrein het grondbeginsel is van het Calvinisme. Ik geloof, dat dit antwoord juist is, al merk ik op, dat Prof. Bohatéc in één van zijn onlangs te Amsterdam voor het Calvinfonds gehouden lezingen heeft uiteengezet, dat Calvin nooit van de soevereiniteit Gods, maar van de autoriteit of soevereine autoriteit Gods spreekt.

Het derde of laatste hoofdstuk handelt over het Hooge Belang van dit Grondbeginsel. Hierin wordt o.m. gewezen op het feit, dat de Calvinist God maakt tot den eenigen Werkmeester der verlossing, dat hij buigt voor het gezag van de Heilige Schrift, dat het Calvinisme van groot belang is op het gebied van de ethiek, de politiek, het maatschappelijk leven, de wetenschap. Terwijl tenslotte gewezen wordt op het groote aanpassingsvermogen van het Calvinisme en het feit, dat zijn grondbeginsel niet is een abstract dogma, maar een levende kracht.

Zeg ik te veel, wanneer ik beweer, dat we van Dr Meeter een zeer belangrijk boek hebben ontvangen? Ik geloof het niet. Dit boek moet allereerst dienen voor hen, die zelf niet Gereformeerd zijn. Wanneer men zoo iemand eens wil uiteen zetten, wat nu eigenlijk het Calvinisme is, dan late men hem dit boek lezen en hij zal er een helder inzicht in krijgen. Maar in de tweede plaats is dit boek ook voor onszelf van belang. We leven in een tijd vol groote en moeilijke vragen. Vaak schijnt het, of het leven aan ons voorbijgaat en of wij niet meer in het leven staan. Is het de moeite waard om niet alleen zelf Gereformeerd te zijn, maar om daarvoor te strijden? Kunnen we nu, in dezen tijd volhouden, dat het Calvinisme een stelsel blijft, dat ook thans van waardij is? Dr Meeter geeft ons een antwoord. Daarom is zijn boek tot troost en tot bemoediging.

Wij wenschen den schrijver en onszelf geluk met dit geschrift. En we hopen, dat we van Dr Meeter, die blijkens het titelblad van zijn boek is Professor of Calvinism at Calvin College, Grand Rapids Michigan, nog menig dergelijk geschrift mogen ontvangen. We wenschen, dat dit eerste boek ook onder ons veel lezers zal vinden.

F. W. GROSHEIDE.

POPULAIR-WETEN - SCHADDELUKE SCHETSEN

Kerkbouw.

VI.

De beschouwing over de inrichting der kerkgebouwen, speciaal met het oog op de zitplaatsen-schikking, kan gevoegelijk met het voorgaande worden beëindigd.

Alvorens echter eenige opmerkingen te maken over de eischen, die door het gebruik der sacramenten aan de inrichting onzer kerken worden gesteld, lijkt een enkel woord over den bouwgrond in verband met het plan op zijn plaats.

De eisch, dien Dr Kuyper stelt, dat een kerkgebouw een geheel vrije ligging dient te hebben, moge ter wille van de economie niet altijd gehandhaafd kunnen worden, naar dit ideaal te streven blijft geboden.

Daar de middelen echter altijd beperkt zijn, moet ook de bouwmeester er gewoonlijk genoegen mee nemen, dat zijn wenschen in deze richting moeten worden beperkt ter wille van den gewoonlijk zwaren financieelen last, die op de gemeente drukt.

Echter hoede men zich ervoor om al te veel te bezuinigen ten opzichte van het terrein, waarop het kerkgebouw zal verrijzen.

Maar al te vaak is door het beschikbare bouwterrein de architect aan handen en voeten gebonden wat den grondvorm betreft.

Als voorbeeld herinneren we aan een ons van nabij bekend geval, waarbij de kerkeraad den eisch stelde, dat op een terrein van nog geen duizend meter oppervlakte een kerkgebouw met vijftienhonderd zitplaatsen zou worden ontworpen.

Ieder voelt, dat een ideale grondvorm in zoo'n geval a priori uitgesloten is en de bouwmeester eenvoudig heeft „to make the best of it“.

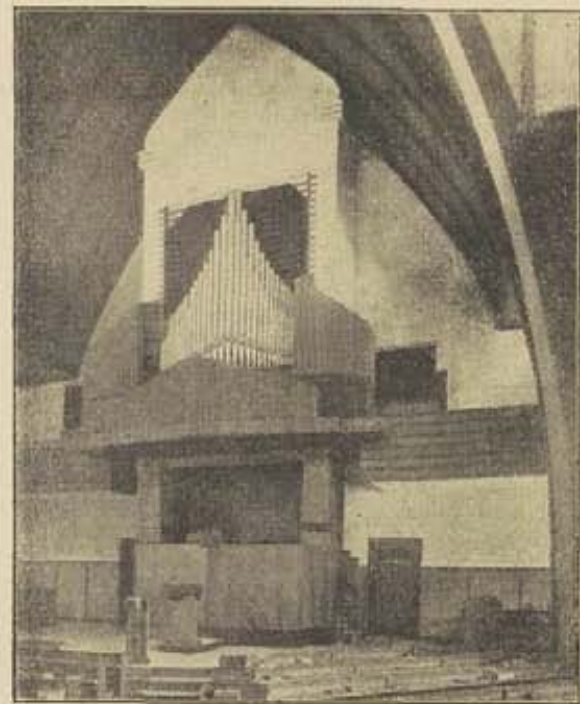
Vooral in de steden, waar de bouwgrond zeer kostbaar is, zijn dergelijke opdrachten vrijwel regel.

En als in zulke gevallen een redelijk goed ingericht kerkgebouw tot stand komt, kan de kerkelijke gemeenschap tevreden zijn.

Het aanwijzen van een bouwmeester en het vragen van zijn advies, alvorens beslag te leggen op een voor kerkbouw bestemd terrein, is dan ook in de meeste gevallen noodzakelijk te achten.

Anderzijds heeft de architect den schuldigen plicht om bij het uitbrengen van zijn adviezen met de beschikbare middelen, in verband met de draagkracht der gemeente, ernstig rekening te houden.

Hetgeen hierboven opgemerkt werd geldt niet

Afb. 20. Interieur Geref. kerk te Hillegom.
Architect: Jos de Jonge, B.N.A.

alleen voor den grond, maar is vanzelf op het vraagstuk in zijn vollen omvang van toepassing.

Noch een architect, noch een bouwcommissie of kerkeraadslid, kan in zijn functie op zijn plaats geacht worden, indien hij de economische factor uit het oog zou verliezen.

Het gebruik der sacramenten in onze kerkgebouwen geeft aanleiding om over het liturgisch centrum nog één en ander te zeggen.

Reeds eerder werd opgemerkt, dat de „bediening van het Woord“ hoofdelement van den eeredienst is. De kansel of het podium, vanwaar dit geschiedt, is derhalve het centrale punt.

De bediening der beide sacramenten is echter van niet minder belang en al geschiedt deze niet in elke vergadering der geloovigen, zoo mag dit geen aanleiding zijn om ze bij de kerkinrichting van ondergeschikt belang te achten.

Als „zichtbaar teeken“ moeten ze op zoodanige wijze bediend worden, dat inderdaad de geheele gemeente hieraan kan deelnemen.

Is in dezen eisch voor den doop geen ernstig bezwaar gelegen, voor de avondmaalsviering zijn hieraan nogal moeilijkheden verbonden, vooral voor de groote kerken.

De tijd dat de doopsbediening plaats vond bij de trap van den kansel met behulp van een hier, voor deze speciale gelegenheid, aangebracht doopbekken, waaromheen predikant en doopouders zich „schikten“ en de gemeente gewoonlijk alleen het gezicht op de rugge der laatsten werd gelaten, mogen we gelukkig vrijwel als voorbij beschouwen, althans voor de kerken in de laatste jaren gebouwd. Een afscheiding van het podium met een soort doophek en een daarin aangebrachte voorlezersbank voltooide dan de harricade, die voor de gemeente alle gezicht op de bediening belemmerde.

Een doopvont, geheel vooraan op het podium geplaatst, noodzaakt zoowel de ouders als den predikant achter het doopvont plaats te nemen en stelt de gemeente in staat om aan dit sacrament werkelijk deel te nemen.

De doopouders kunnen dan plaats nemen op de voorste rij zitplaatsen en behoeven niet gedurende den geheelen dienst op het podium te blijven zitten. Sommige kerkeraaden, die het instituut van voor-

Afb. 21. Doopvont Geref. kerk Maasland.
Ontwerp architect Jos de Jonge, B.N.A.

Het b
In het
van Prin
scheidt,
mits wel
naliteit
besef,
geen an
zelfverlo
zij in een
wonen ge
dat, als
milie-nati
weg opge
halve goe
lifel nog
De his
andere ei
derland v
is Neder
Maar dan
marclaan
„door de
stamhuis
Republiek
heid, te
heid en
Groen bo
leitet te
des vlee
Deze
groote of
De af
raliseerd
van 1830
mer drin
hetwelk
zoo het
worden
Hoe G

lezer wil
het Wo
wat we
indien d
de voor
kansel t
kan vor
Echter
der Heil
deelen,
dat het
slechts
optreden
den Bijb
lezing.
Dient
te zijn,
materiale
de kerk
enkele v
lijk is g
Echter
van het
de kerk

Afb. 2